

Ташмаматов А.А., Ахматбек кызы А.

**АДМИНИСТРАТИВДИК УКУКТУК МАМИЛЕЛЕРДИН УКУКТУК ЖӨНГӨ
САЛУУНУН АЙРЫМ БИР ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ**

Ташмаматов А.А., Ахматбек кызы А.

**НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО УРЕГУЛИРОВАНИЯ
АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВЫХ ОТНОШЕНИЙ**

A.A. Tashmamatov, Akhmatbek kyzy A.

**SOME PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF ADMINISTRATIVE
LEGAL RELATIONS**

УДК: 347.24-57

Макалада административдик укуктук мамиленин кээ бир адабияттардагы түшүнүгү, белгилери, структурасы жана өзгөчөлүгү каралган.

Негизги сөздөр: укуктук мамиле, административдик укук, укук, мыйзам, акт.

Данная статья посвящена понятию, признаку, структуре и особенностям административно-правовых отношений по некоторым литературным источникам.

Ключевые слова: правовые отношения, административное право, закон, акт.

This article is about the concept, basis, structure and characteristics of administrative-legal relations according to some literary sources.

Key words: legal relations, administrative law, law, act right.

Азыркы учурда мамлекетти башкаруу шартында административдик укуктун мааниси чоң. Коомдогу укуктук мамилелерди жөнгө салууда административдик укуктук мамиленин маселеси келип чыгат. Мына ошондуктан, административдик укуктук мамиленин айрым бир маселерине талдоо жүргүзүүнү максат кылдык.

Административдик укуктук ченемдер менен жөнгө салынган коомдук мамилелер укуктук формага ээ болуп, административдик укуктук мамилерге айланат. Демек административдик укуктук мамилер административдик укуктук ченемдери менен жөнгө салынган коомдук мамилелер, анда алардын катышуучулары мамлекеттик башкаруу чөйрөсүндөгү укуктардын жана милдеттердин ээси катары чыгат.¹

Административдик - укуктук мамилелер төмөндөгүдөй белгилер менен мүнөздөлөт.

1) Административдик – укуктук мамилелр мамлекеттик башкаруу чөйрөсүндө пайда болушат, өзгөрүшөт жана токтотулат.

2) Мамлекеттик кызыкчылыкты көздөгөн жана коргогон коомдук бийлик органы административдик-укуктук мамилелердин милдеттүү катышуучусу катары чыгат. Административдик-укуктук мамилер жарандардын же мамлекеттик эмес түзүлүштөрдүн ортосунда пайда боло албайт.

3) Административдик-укуктук мамилелер бийлик мамилелери, бийлик баш ийүү мамилелери катары мүнөздөлөт. Алар эреже катары мамлекеттик

бийлик ыйгарым укуктары берилген орган (аткаруу бийлик) менен жана мындай ыйгарым укуктарга болбогон экинчи тараптын (жарандын, ишкана жетекчисинин ж.б) ортосунда пайда болот.

4) Алар башкаруу субъектинин объектиге башкаруучу таасир көрсөтөт байланышкан башкаруучулук мамилелер, мында башкарылуучулардын эрки, аң сезими, жүрүм туруму объект катары чыгат.

Административдик укуктук мамиле укуктук мамилелердин өз алдынча түрү катары татаал **структурага ээ алар төмөнкүлөр.**

- субъект

- объект

-укук мамилесинин мазмуну кирет.

Субъект-бул административдик-укуктук мамилелеринин субъективдүү укуктарга жана милдеттерге ээ болгон катышуучусу. Укуктук мамиленин субъекти болуш үчүн уюм же жеке адам административдик субъект укугуна б.а., административдик укуктун субъекти бул жөндөмдүүлүгү (мүнкүнчүлүгүнө) ээ болууга тийиш.

Мында биз төмөндөгү эки группа жөнүндө сөз кылабыз.

1. Административдик-укуктук жөндөмдүүлүгү административдик укуктук ченемдерде белгиленген укуктарга жана милдеттерге ээ болуу жөндөмдүүлүгү (Мисалы: аты жөнүндө ээ болуу укугу, медициналык жардам алуу укугу) ж. б.

2. Административдик аракетке жөндөмдүүлүгү – адамдын мыйзамда белгиленген укуктарга ээ болуу жана жүзөгө ашыруу милдеттерди аткарууга, чектөөлөрдү аны тыйюу салууларды сактоого о.э. административдик укуктук ченемдерди бузгандыгы үчүн жоопкерчилик тартууга жөндөмдүүлүгү (мамлекеттик кызматка кирүү укугу, адамдардын мамлекеттик органдардын аракеттеринен сот тартибинде коргонуу укугу ж.б.).

Административдик-укуктук мамилелердин субъекттери жекече жана жамааттык субъекттер болушу мумкун. Жарандар, чет өлкөлөрдүн, жарандыгы жок адамдардын, о.э. атайын административдик укуктук статуска ээ болгон, бирок административдик-укуктук мамилелерге жекече адам катры катышкан адамдар да жекече субъекттер болушу мумкун.

Объект – бул укуктук мамилелрдин келип чыгышына, өзгөрүшүнө жана токтолушуна себеп болгон нерсе (белгилүү бир адамдардын иши багыт-

¹ Агапов А.Б. Административное право России. М., 1997. 231 бет.

талган нерсе). Административдик укуктук мамилелеринин объекти материалдык дүйнөнүн заты боло албайт, адамдардын жүрүм-туруму, алардын аракеттери объект катары чыгат.

Административдик- укуктук мамилелердин тыйюу салуулар, чектөөлөр, о.э. аларды жүзөгө ашыруунун процесстик укуктук режими, аларды аткаруу, сактоо же укуктук жактан коргоо түзөт. Административдик укуктук мамиленин мазмуну эки мүнөзгө ээ болот.¹

Жогорудагыларды эске алуу менен административдик-укуктук мамилелер мамлекеттик башкаруу чөйрөсүндө келип чыккан жана административдик укук ченемдери менен жөнгө салынуучу мамилелер, алар төмөндөгүдөй түшүндүрүлөт.

Административдик укук функциясын аткаруу боюнча административдик укуктук мамилелерди эки топко бөлүшөт.

1) Жөнгө салынуучулар – административдик укук ченемдеринин негизинде келип чыккан жана аларга так ылайык келген укуктук мамилелер.

2) Сактоочулар-мындай жүрүм турумга карата коомдун, мамлекеттин, жарандардын реакциясы катары субъекттердин укук ченемсиз жүрүм-турумунан пайда болот.

Мазмуну боюнча административдик укуктук мамилелер төмөндөгүдөй классификацияланышат.

1) Материалдык укуктук мамилелер – бул башкаруу чөйрөсүндө пайда болгон жана административдик укуктун материалдык ченемдери менен жөнгө салынуучу мамилелер, м: субъективдүү укуктарды ишке ашыруу боюнча маселелер.

2) Процесстик укуктук мамилелер башкаруу чөйрөсүндө айкын ачык иштерди чечүүгө байланыштуу келип чыгат. Алар административдик процесстик ченемдер менен жөнгө салынат. М: жарандардын арыздарын, сунуштарын жана даттанууларын башкаруу органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын кароосуна жана чечүүсүндө пайда болуучу мамилелер.

Административдик укук теориясында негизги жана негизги эмес административдик укуктук мамилелерд бөлүп көрсөтүшөт. Алар башкаруунун маани маңызын чагылдырышат жана «буйрук - аткаруу» формуласы менен аныкталышы мүмкүн.

Негизгилерге төмөнкүүлөр кирет:

1) Кызмат адамдары менен кызмат боюнча ага башыйген административдик башкаруучу аппараттын ортосундагы мамилелер;

2) Кызмат адамдары менен белгилүү бир административдик укуктук милдеттерди көтөргөн жарандар ортосундагы мамилелер.

Негизги эмес административдик укуктук мамилелер – бул мамлекеттик башкаруу чөйрөсүндө

иштеген, өз ара башыйүүчүлүк менен байланышпаган эки тарап ортосундагы мамилелер (Мисалы, аткаруу бийлигинин бирдей тартиптеги эки органынын ортосунда биргелешкен укуктук актыны даярдоодо пайда болгон мамилелер).² ин укуктары,

Катышуучулардын өз ара аракетинин юридикалык мүнөзү боюнча мамилелер:

1) Вертикалдуу мамилелер болушат, алар өз ара башыйген тараптар ортосунда пайда болот («тараптардын теңсиздиги»принциби боюнча иштейт «бийлик башыйүү» тибиндеги мамилелер);

2) Горизонталдуу мамилелер болушат – бул тараптар иш жүзүндө жана юридикалык жактан тең болгон мамилелер (биргелешкен текшерүүлөр жүргүзүү, ведомстволор аралык комиссияларды түзүү).

Административдик укуктук мамилелерди жараткан юридикалык фактылар мүнөзү боюнча:

1) Укук ченемдүү аракеттердин натыйжасында пайда болгон мамилелер.

2) Укук ченемсиз аракеттердин натыйжасында пайда болгон мамилелер болушу мүмкүн.

Административдик укуктук мамилелердин пайда болушунун максатына жараша:

1) Ички – башкаруучу органдарды түзүүгө жана алардын ишине байланышкан мамилелерди;

2) Тышкы – белгилүү бир натыйжага жетишүү максатында башкаруу субъекттеринин объекттерге тикелей таасир көрсөтүүсүнө байланышкан мамилелерди бөлүп көрсөтүшөт.

Ушул түшүнүктөргө таянып коомдогу мамилелер укуктук ченемдер менен жөнгө салынат, ал эми административдик укуктук ченемдер менен жөнгө салынган мамилелер административдик укуктук мамиле болуп эсептелет.

Ченемдик укуктук актылар:

1. Кыргыз Республикасынын Конституциясы 27.06.2010.
2. Кыргыз Республикасынын Административдик жоопкерчилик кодекси 04.08.1998 № 114.

Адабияттар:

1. Шерипов Н.Т. Кыргыз республикасынын Административдик укугу. Б., 2009.
2. Алымкулов С.А. Административное право КР. Б., 2001.
3. Агапов А.Б. Административное право России. М., 1997.
4. Алехин А.П. Административное право Р.Ф. М., 1999.
5. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления: М., 1997.
6. Бахрах Д.Н. Административная ответственность: Учеб. пособие. М., 1999.
7. Козлов Ю.М. Административное право. Учеб./ М., 1999.
8. Коренев А.П. Административное право России: Учебник: М., 1996. 4.1.
9. Овсянко Д.М. Административное право. М., 2000.
10. Овсянко Д.М. Административное право в схемах и определениях. М., 2000.
11. Стариков Ю.Н. Административное право. Воронеж. 1997.
12. Стариков Ю.Н. Административное право. Практикум. М., 2000.

Рецензент:

кандидат юридических наук Тайлакова С.Дж.

¹ Шерипов Н.Т. Кыргыз Республикасынын Административдик укугу. Б., 2009. 135 бет.

² Алымкулов С.А. Административное право КР. Бишкек., 2001. 214бет.